

ним скасуванням Закону «Про створення вільної економічної зони «Крим» та про особливості здійснення економічної діяльності на тимчасово окупованих територіях України». Водночас необхідно розробити та прийняти в новій редакції Конституцію АРК, де буде передбачено створення в Криму Кримськотатарської національної автономії. Також слід доповнити Конституцію України положеннями про визнання кримських татар корінним народом Криму та України, про оптимізацію адміністративно-територіального устрою на тимчасово окупованій території АРК та м. Севастополя.

Безумовно, важливо розробити та прийняти закон про стратегію деокупації та реінтеграції території АРК і державну програму з цього питання, передбачивши до нього як додаток відповідне фінансування. Заслугує на увагу питання про можливості проведення державно-правового експерименту зі створення моделі розвитку Херсонської області як основної у вирішенні питань деокупації та реінтеграції окупованої території Криму. Для цього необхідне рішення на законодавчому рівні.

Також, на думку експертів, україно необхідно розробити та прийняти закон про колабораціонізм, що визначатиме невідворотність покарання, тобто кримінальної, адміністративної, громадянської, конституційної відповідальності залежно від ступеня провини. Це також має охолодити апетити колаборантів на окупованих територіях Криму та Донбасу, що збагачуються за рахунок української державної та приватної власності, а також мотивувати певну частину населення на цих територіях до прийняття зважених рішень.

Без сумніву, також мають бути розроблені та прийняті закони про статус та забезпечення прав кримськотатарського народу в Україні, про особливості економічних відносин із тимчасово окупованими територіями та про забезпечення права власності на тимчасово окупованих територіях України. Це дасть змогу зняти багато запитань, що є актуальними сьогодні для суспільства та іноземних інвесторів. До того ж експерти вважають за необхідне створити Фонд із реінтеграції окупованих територій України. У площині формування умов майбутньої реінтеграції Криму вкрай важливо створити кримський науковий та освітянський центр (дошкільні установи, інтернати, школи-інтернати, університет, науково-дослідний інститут), а також центр дистанційного навчання кримських студентів, що залишилися на території окупованого Криму з наступною видачею дипломів та сертифікатів. Метою є формування майбутнього кадрового управлінського резерву на деокупованій території.

Також експерти пропонують створити «вузли обміну» на території Херсонщини, прилеглої до адмінкордону з окупованим Кримом, і вздовж лінії фронту на Донбасі. Це потрібно для отримання громадянами України, що перебувають в окупації, необхідних для життя товарів та послуг (продукти харчування, ліки, державні та юридичні послуги тощо). Найважливіше доцільно створити на материковій частині уряд АРК в екзилі, а також інші державні інституції, що займатимуться питаннями тимчасово окупованого Криму.

Але головне, слід відмовитися від «політики очікування» та розрахунків на те, що десь і хтось сильний та великий щось там вирішить за нас.

27

Економічно й електрично

«У Криму без електрики погано. Але не тому, що Україна припинила поставки. А тому, що Росія без оголошення війни напала на Україну й анексувала цю частину її території»

Україна нарешті постала перед визначенням моделі подальших відносин із Кримом. Під жорстким тиском громадянського суспільства українська влада задумалася про блокаду Криму. Президент Петро Порошенко запропонував урядові «вивчити можливість припинення вантажного автомобільного та залізничного сполучення, а також товарообігу з окупованим Кримом в обидва напрямки».

«Останнім часом істотно загострилося протистояння між громадськими активістами та окупаційною владою Криму. Порушено низку кримінальних справ проти ініціаторів торгової блокади Криму. Ініціатори безстрокової акції блокування поставок українських товарів на Кримський півострів, яка почалася 20 вересня поточного року, вимагають повністю припинити торговельні відносини з окупованою територією», – аргументує Порошенко в листі, адресованому Прем'єр-міністрові Яценюку, необхідність припинення вантажного транспортного сполучення з АРК.

Світло в Криму згасло ще в 2014 році. У листопаді просто пропала електрика. Як відомо, на запитання, чи є Крим назавжди втраченим для України, Президент у всіх своїх інтерв'ю традиційно дає негативну відповідь. Однак виразної стратегії

повернення немає. Для нього найважливіше, що міжнародна спільнота не визнає анексію півострова. При цьому запевняють, що Київ не має жодного наміру вжити спроб забрати Крим військовим шляхом. Тож усі плани повернення Криму обмежуються мрією побудувати таку Україну, в якій захотіли б жити кримчани.

Тим часом активісти «Блокади Криму» й автори стратегії повернення півострова закликають владу не зволікати, а негайно й жорстко вирішувати це питання. Економічно та електрично. Відкинувши вбік тезу про те, що «там постраждають наші люди». Про людей, стверджують експерти, як і про електрику, ціни на продукти та їхнє постачання до Криму повинен був думати Путін у березні 2014-го! На думку опонентів Петра Порошенка, якщо дії офіційної української влади залишаться такими, як нині, то в короткостроковій перспективі Крим поступово так чи інакше покинуть усі патріоти України (або будуть кинуті в російські в'язниці), а територію півострова заселять відданими триколуру росіянами.

«Чи розуміє президент, що теза «кримчани захочуть повернутися в Україну, коли побачать, що там жити краще» – це демагогія і дурість? У Південній Кореї жити краще, ніж у Північній. Хто й куди повернувся?» –

ставить Петрові Порошенку запитання блогер і оглядач Сергій Запорізький. Блокада, на думку блогера та багатьох активістів, зокрема кримських татар, – поки що єдиний доступний елемент тиску на Росію. «І як завжди у нас в Україні, якщо очевидні речі не роблять уряд і влада, це зроблять громадяни», – констатує і собі на сторінці у Фейсбук один із авторів «Стратегії повернення Криму» Богдан Яременко. Він пояснює, що «всім у Криму без електрики погано, але не тому, що Україна припинила поставки, а тому, що Росія без оголошення війни напала на Україну й анексувала цю частину її території».

Під тиском громадськості та з листом від Президента в руках жорсткіше заговорив Арсеній Яценюк. Він нарешті зажадав від Генпрокуратури притягнення до кримінальної відповідальності людей, причетних до підписання контракту, що містить норму про постачання електроенергії не в Автономну Республіку Крим (Україна), а в... «Кримський федеральний округ». Також Яценюк звернувся до глави держави із проханням вивести на порядок денний Ради нацбезпеки і оборони питання про формат відносин із Кримом і ті заходи, які слід ужити для повернення півострова.

я. с.

